

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 35 Б А С П А С Ө З Р Е Л И З І
2013 жылғы 17 қазан

Қаржы нарығындағы ахуал туралы

1. Инфляция

Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің ресми деректері бойынша 2013 жылғы қыркүйекте инфляция 0,2% (2012 жылғы қыркүйекте – 0,6%) деңгейінде қалыптасты. Азық-түлік тауарларының бағасы 0,2% (өсуі - 0,4%) төмендеді, азық-түлікке жатпайтын тауарлар 0,2% (өсуі - 0,2%) өсті. Ақылы қызмет көрсету тарифтері 0,6% (1,3%-ға) өсті.

Азық-түлік тауарлары нарығында 2013 жылғы қыркүйекте көп дәрежеде жұмыртқа – 3,7%, күріш – 2,2%, ет және ет өнімдері – 0,5%, сүт өнімдері – 0,4%, кондитерлік бұйымдар – 0,3% қымбаттады. Бұдан басқа, темекі бұйымдарының бағасы 2,5%-ға өсті. Жемістер мен көкөністер бағасының – 5,7%, оның ішінде картоп – 10,7%, сәбіз – 9,9%, пияз және қырыққабат – 9,4% төмендегені тіркелді. Сонымен қатар қанттың бағасы 0,4%, жарма – 0,2%, оның ішінде қарақұмық жармасы – 0,9% төмендеді.

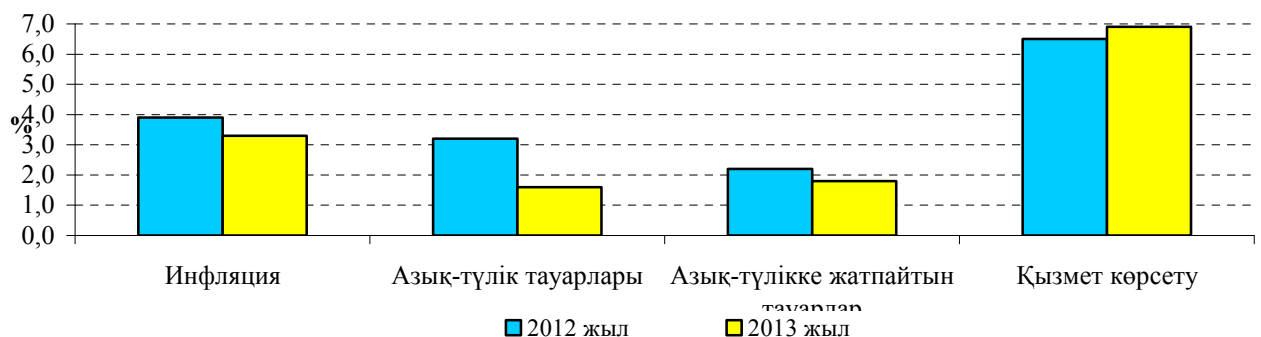
Азық-түлікке жатпайтын тауарлар тобында сырт киімнің бағасы 0,3%, бас киім – 0,4%, аяқ киім – 0,2% көтерілді. Бензиннің құны 0,2%-ға, дизель отыны 0,3%-ға көтерілді.

Ақылы қызмет көрсету тобында тұрғын үй-коммуналдық саладағы қызметке ақы төлеу 0,2%-ға өсті. Бұл ретте тұрғын үйді жалға алу құны 1,4%, тұрғын үйді ұстау – 0,8% қымбаттады. Бұдан басқа, өткен айда білім беру бағасы 4,1%, оның ішінде жоғары – 6,1%, орта – 2,9% көтерілді, сондай-ақ медициналық қызмет көрсету 3,1% қымбаттады. Көлік қызметінің құны 0,2%, оның ішінде, теміржол көлігі – 1,5%, әуе көлігі қызметі – 0,2% төмендеді.

2013 жылғы қаңтар-қыркүйекте инфляция 3,3% (2012 жылғы қаңтар-қыркүйекте – 3,9%) болды. Азық-түлік тауарлары 2013 жылдың басынан 1,6% (3,2%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 1,8% (2,2%), ақылы қызмет көрсету – 6,9% (6,5%) қымбаттады (1-график).

1-график

2012 және 2013 жж. қаңтар-қыркүйектегі инфляция және оның құрамдас бөліктері

2013 жылғы қыркүйекте инфляция жылдық көрсетуде 5,4% (2012 жылғы желтоқсанда – 6,0%) болды. Азық-түлік тауарлары соңғы 12 айда 3,7 (5,3%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 3,1% (3,5%), ақылы қызметтер – 9,7% (9,3%) қымбаттады.

2. 2013 жылғы 1-жартыжылдықтағы төлем балансы және сыртқы борыш

Сауда операцияларының нәтижелері 2012 жылғы 1-жартыжылдықтың осындай көрсеткішімен салыстырғанда 2013 жылғы 1-жартыжылдықта ағымдағы шоттың оң сальдосының айтарлықтай 63,3% қысқаруына себепші болды¹.

Ағымдағы операциялар шотының профициті 2012 жылғы 1-жартыжылдықтағы 4,5 млрд. АҚШ долл. салыстырғанда 2013 жылғы 1-жартыжылдықта 1,7 млрд. АҚШ долл. құрады, бұл ретте 2013 жылғы 2-тоқсанда ағымдағы шот 224,5 млн. АҚШ долл. теріс болып қалыптасты.

Brent сұрыпты мұнайдың әлемдік бағасы 2013 жылғы 1-жартыжылдықта орташа алғанда бір баррель үшін 108,0 АҚШ долл. болып қалыптасты, бұл 2012 жылғы 1-жартыжылдықтағы орташа деңгейден (бір баррель үшін 113,7 АҚШ долл.) 5,1% аз. Тауарлар экспорты 7,0% қысқарған және тауарлар импорты 10,9% ұлғайған кезде сауда балансының оң сальдосы 17,8 млрд. АҚШ долл. сомада асып, 23,2% төмендеді (2012 жылғы 1-жартыжылдықта 23,3 млрд. АҚШ долл.).

Бастапқы кірістердің 12,3 млрд. АҚШ долл. болған теріс сальдосы басым түрде шетелдік тікелей инвесторларға тікелей инвестициялардан кірістер төлеудің 2012 жылғы 1-жартыжылдықтағы 13,1 млрд. АҚШ долларынан 2013 жылғы 1-жартыжылдықтағы 11,3 млрд. АҚШ долларына дейін (13,7%) қысқаруы есебінен 17,5% төмендеді.

Ағымдағы шоттың басқа құрамдас бөліктері бойынша *халықаралық қызмет көрсетулердің және қайталама кірістердің* теріс дисбаланстары тиісінше 3,3 млрд. АҚШ долл. және 0,6 млрд. АҚШ долл. құрады.

Қаржылық шот бойынша (резервтік активтерді қоспағанда) ағымдағы жылғы 2-тоқсандағы операциялар себепші болған, 1,2 млрд. АҚШ долл. мөлшеріндегі теріс сальдо қалыптасты (2012 жылғы 1-жартыжылдықта 1,8 млрд. АҚШ долл. оң сальдо).

Тікелей инвестициялау операциялары бойынша 4,1 млрд. АҚШ долл. сомасында теріс сальдо қалыптасты. «Активтер мен міндеттемелер» қағидаты бойынша есепке алу кезінде *тікелей инвестициялар бойынша қаржы активтерін таза сатып алу* 1,3 млрд. АҚШ долл., ал *міндеттемелерді таза қабылдау* 5,5 млрд. АҚШ долл. құрады. Шетелдік тікелей инвесторлардан *тікелей инвестициялардың жалпы ағыны* «салым бағыты» қағидаты бойынша 2012 жылғы 1-жартыжылдықтағы 16,2 млрд. АҚШ долларынан 2013 жылғы 1-жартыжылдықтағы 12,6 млрд. АҚШ долларына дейін қысқарды. Бұл ретте Қазақстанға тікелей инвестициялардың таза әкелінуі 5,8 млрд. АҚШ долл., ал шетелге таза әкетілуі 1,7 млрд. АҚШ долл. құрады.

Портфельдік инвестициялар портфельдік инвестициялар бойынша активтер өсуінің олар бойынша міндеттемелердің өсуінен асып кетуі салдарынан 1,2 млрд. АҚШ долларындағы оң сальдомен қалыптасты. Портфельдік инвестициялар бойынша 5,5 млрд. АҚШ долл. активтерді таза сатып алу (активтердің ұлғаюы) ҚР Ұлттық қорының *шетелдік активтерінің* 5,1 млрд. АҚШ долл. өсуімен қамтамасыз етілді. Портфельдік инвестициялар бойынша 4,2 млрд. АҚШ долл. міндеттемелерді таза қабылдауға (міндеттемелердің өсуіне) 2013 жылғы 1-тоқсанда «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ-ның 425 млн. АҚШ долл. және 2013 жылғы 2-тоқсанда «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ-ның 3,0 млрд. АҚШ долл., «ҚазАгро» ҰБХ» АҚ-ның 1,0 млрд. АҚШ долл. және «Исткомтранс» ЖШС-ның 100 млн. АҚШ долл. мөлшердегі борыштық бағалы қағаздардың жаңа эмиссияларын шығару себепші болды.

2013 жылғы 30 маусымда елдің *сыртқы борышы* 145,4 млрд. АҚШ долл. құрады, оның 5,3 млрд. АҚШ долл. немесе 4%-ын мемлекеттік сектордың сыртқы борышы (ҚР Үкіметінің және ҚР Ұлттық Банкінің міндеттемелері) құрайды, фирмааралық берешектің

¹ осы жерде және бұдан әрі, егер өзгеше көрсетілмесе, 2013 жылғы 1-жартыжылдықтың көрсеткіштері 2012 жылғы 1-жартыжылдықтың көрсеткіштерімен салыстырылады

үлесіне 70,9 млрд. АҚШ долл. немесе 49%, банк секторына 11,5 млрд. АҚШ долл. немесе 8% тиесілі.

2013 жылғы екінші тоқсанда сыртқы борыш, негізінен, «Басқа секторлардың» сыртқы берешегінің өсуі (+5,5 млрд. АҚШ долл.) есебінен 5,8 млрд. АҚШ долл. ұлғайды. Сонымен қатар «Банктердің» сыртқы борышының төмендеуімен (-1,2 млрд. АҚШ долл.) ішінара нивелирленген фирмааралық берешектің өсуі (+1,3 млрд. АҚШ долл.) байқалды.

Бұл төмендеу, негізінен, 2013 жылғы екінші тоқсанда «АТФБанк» АҚ, «Қазкоммерцбанк» АҚ, «Банк ЦентрКредит» АҚ және «Халық Банкі» АҚ сияқты банктердің жалпы сомасы 0,5 млрд. АҚШ долл. еурооблигацияларды өтеуімен, сондай-ақ Қазақстан банк секторының халықаралық облигациялары құнының бағамдық ауытқу нәтижесінде төмендеуімен (-0,3 млрд. АҚШ долл.) байланысты болды.

2013 жылғы екінші тоқсанда «Басқа секторлардың» сыртқы борышының ұлғаюы, негізінен, «ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ және «ҚазАгро» ҰБХ» АҚ жалпы көлемі 4 млрд. АҚШ долл. еурооблигацияларды шығаруы есебінен, сондай-ақ резиденттердің сыртқы қарыздарды (2,8 млрд. АҚШ долл.) белсенді түрде игеруді жалғастыруымен байланысты болды.

Фирмааралық берешекке келер болсақ, оның өсуі, негізінен, бас компаниялардың Қазақстанның аумағында мұнай-газ жобаларымен айналысатын филиалдарын қаржыландыруымен (1,3 млрд. АҚШ долл.) байланысты болды.

2013 жылғы 30 маусымда сыртқы (жиынтық) борыштың ЖІӨ-ге арақатынасы 69,0%-ды құрады, ал сыртқы (жиынтық) борыштың ТҚЭ-ге арақатынасы 164,1%-ды құрады және Ұлттық Банктің халықаралық резервтері қысқа мерзімді сыртқы борыштан (өтеудің бастапқы мерзімі бойынша) 2,7 есе асып түсті.

Соның салдарынан елдің сыртқы міндеттемелерінің өсуі сыртқы активтердің өсуінен, елдің борыштық құралдар бойынша сыртқы міндеттемелері мен сыртқы активтері арасындағы айырма ретінде айқындалатын Қазақстанның таза сыртқы борышынан 2013 жылғы екінші тоқсанда 1,9 млрд. АҚШ долл. ұлғайып, 2013 жылғы 30 маусымда 18,8 млрд. АҚШ долл. немесе ЖІӨ-нің 9%-н құрады.

3. Халықаралық резервтер мен ақша агрегаттары

2013 жылғы қыркүйекте Ұлттық Банктің халықаралық резервтері азайды. Ұлттық Банктің жалпы халықаралық резервтері 24,2 млрд. АҚШ долл. дейін 6,5%-ға азайды (жыл басынан бері 14,6%-ға төмендеді). Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 6,6%-ға азайып, 23,6 млрд. АҚШ долл. құрады (жыл басынан бері 14,9%-ға төмендеді). Ішкі валюта нарығында валютаны сату, Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету, Ұлттық қордың активтерін толықтыру, банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың төмендеуі Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валютаның келіп түсуімен ішінара бейтараптандырылды. Нәтижесінде 2013 жылғы қыркүйекте таза валюта қорлары (ЕАВ) 7,7%-ға төмендеді, алтындағы активтер оның әлемдік нарықтарда бағасының төмендеуі салдарынан 3,2%-ға төмендеді.

2013 жылғы қыркүйекте елдің халықаралық резервтері, жалпы алғанда, Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін қоса алғанда (алдын ала деректер бойынша 66,6 млрд. АҚШ долл.) 90,8 млрд. АҚШ долларына дейін 1,1%-ға азайды (жыл басынан бері 5,5%-ға өсті).

2013 жылғы қыркүйекте ақша базасы 4,3%-ға тарылып, 2781,8 млрд. теңге болды (жыл басынан бері 3,7%-ға тарылды). Тар ақша базасы, яғни екінші деңгейдегі банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есептемегендегі ақша базасы 2752,3 млрд. теңгеге дейін 4,3%-ға тарылды.

2013 жылғы тамызда ақша массасы 11350,6 млрд. теңгеге дейін 2,8%-ға төмендеді (жыл басынан бері 7,9%-ға өсті), айналыстағы қолма-қол ақшаның көлемі 1467,7 млрд. теңгеге дейін 0,6%-ға төмендеді (жыл басынан бері 3,9%-ға төмендеді), банк жүйесіндегі депозиттер 9882,9 млрд. теңгеге дейін 3,2%-ға төмендеді (жыл басынан бері 9,9%-ға өсті).

Ақша массасының құрылымындағы депозиттердің үлесі айналыстағы қолма-қол ақша көлемінің қысқаруы аясында депозиттер көлемінің өсуі салдарынан 2012 жылғы желтоқсандағы 85,5%-дан 2013 жылғы тамызда 87,1%-ға дейін ұлғайды.

Ақша мультипликаторы 2013 жылғы қаңтар-тамызда тіркелген ақша базасының кеңею қарқынымен салыстырғанда, ақша массасының үдемелі өсу қарқынының салдарынан 2012 жылғы желтоқсандағы 3,64-тен 2013 жылғы тамыздың қорытындысы бойынша 3,91-ге дейін өсті.

4. Валюта нарығы

2013 жылғы қыркүйекте теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы 1 АҚШ доллары үшін 152,90–153,81 теңге аралығында өзгерді. Айдың соңында теңгенің биржалық бағамы бір айда 0,7%-ға төмендеп (жыл басынан –2,0% әлсіреу), бір АҚШ доллары үшін 153,81 теңге болды.

2013 жылғы қыркүйекте қосымша сауда-саттықтардағы мәмілелерді қоса алғанда, Қазақстан қор биржасындағы биржалық операциялардың көлемі 2013 жылғы тамызбен салыстырғанда 42,6%-ға азайып, 3,9 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – 40,9 млрд. АҚШ долл.) болды. Биржадан тыс валюта нарығында операциялардың көлемі 40,6%-ға 1,7 млрд. АҚШ долл. дейін (жыл басынан бастап – 15,6 млрд. АҚШ долл.) төмендеді.

Жалпы алғанда, ішкі валюта нарығындағы операциялардың көлемі 2013 жылғы тамызбен салыстырғанда 42,0%-ға азайып, 5,7 млрд. АҚШ долл. (жыл басынан бастап – 56,6 млрд. АҚШ долл.) болды.

5. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы

2013 жылғы қыркүйекте Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастыру бойынша 6 аукцион өткізілді. Онда 4 жылдық МЕОКАМ (2,0 млрд. теңге), 10 жылдық МЕУКАМ (7,8 млрд. теңге, 3,2 млрд. теңге және 2,8 млрд. теңге), 13 жылдық МЕУКАМ (1,9 млрд. теңге), 13 жылдық МЕУЖКАМ (80 млрд. теңге) орналастырылды.

Орналастырылған бағалы қағаздар бойынша тиімді кірістілік: 4 жылдық МЕОКАМ бойынша – 4,04%, 10 жылдық МЕУКАМ бойынша – 6,00%, 6,20% және 6,00%, 13 жылдық МЕУКАМ бойынша – 6,56%, 13 жылдық МЕУЖКАМ бойынша – инфляция деңгейінен 0,01% құрады.

Қаржы министрлігінің айналыстағы бағалы қағаздарының көлемі алдыңғы аймен салыстырғанда 3,0% ұлғая отырып, 2013 жылғы қыркүйектің аяғында 3305,1 млрд. теңге құрады.

Қазақстан Ұлттық Банкінің қысқа мерзімді ноттары.

2013 жылғы қыркүйекте Ұлттық Банктің ноттарын орналастыру бойынша аукциондар өткізілген жоқ.

Нәтижесінде айналыстағы ноттардың көлемі 2013 жылғы тамызбен салыстырғанда 2013 жылғы қыркүйектің аяғында 51,9% қысқарып, 16,4 млрд. теңге құрады.

6. Банкаралық ақша нарығы

2013 жылғы тамызда орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 2013 жылғы шілдемен салыстырғанда 22,6%-ға азайып, баламасында 1898,7 млрд. теңге болды.

Теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттердің көлемі 27,8%-ға төмендеді және 152,2 млрд. теңге (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 8,0%) болды. Бұл ретте теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2013 жылғы тамызда 0,88%-дан 2,26%-ға дейін өсті.

2013 жылғы тамызда 2013 жылғы шілдемен салыстырғанда доллармен орналастырылған депозиттердің көлемі 21,0%-ға төмендеп, 11,0 млрд. АҚШ долл. (орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 88,3%) болды. Доллармен

орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2013 жылғы тамызда 0,09%-лан 0,08%-ға дейін төмендеді.

Ресей рублімен және еуромен депозиттерге орналастыру көлемі көп емес – орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен тиісінше 3,2% және 0,5%.

Шетел валютасындағы банкаралық депозиттердің үлесі 2013 жылғы тамызда орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінен 91,4%-дан 92,0%-ға дейін өсті. Шетел валютасымен резидент емес банктерде орналастырылған депозиттердің үлесі орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемінен 90,7%-дан 91,1%-ға дейін өсті.

Ұлттық Банк банктерден тартқан депозиттердің көлемі 2013 жылғы тамызда 2013 жылғы шілдемен салыстырғанда 35,0%-ға азайып, 115,5 млрд. теңгені құрады.

7. Депозит нарығы

Депозиттік ұйымдардағы резиденттер депозиттерінің жалпы көлемі 2013 жылғы тамызда 9882,9 млрд. теңгеге дейін 3,2%-ға төмендеді (жылдың басынан бастап 9,9% өсті). Заңды тұлғалардың депозиттері бір айда 6208,8 млрд. теңгеге дейін 5,1%-ға төмендеді (жылдың басынан бастап 10,4% өсті), жеке тұлғалардың депозиттері 3674,1 млрд. теңгеге дейін 0,2%-ға ұлғайды (жылдың басынан бастап 9,0% өсті).

2013 жылғы тамызда ұлттық валютадағы депозиттердің көлемі 6100,0 млрд. теңгеге дейін 2,5%-ға төмендеді (заңды тұлғалардың депозиттері 3,1% төмендеді, жеке тұлғалардың депозиттері 1,3% төмендеді), шетел валютасындағы депозиттердің көлемі 3782,9 млрд. теңгеге дейін 4,3%-ға төмендеді (заңды тұлғалардың депозиттері 8,5% төмендеді, жеке тұлғалардың депозиттері 2,1% өсті). Теңгемен берілген депозиттердің үлес салмағы бір айда 61,3%-дан 61,7%-ға дейін өсті.

Халықтың (резидент еместерді қоса есептегенде) банктердегі салымдары 2013 жылғы тамызда 3 708,9 млрд. теңгеге дейін 0,2%-ға ұлғайды (жылдың басынан бері 8,8%-ға өсті). Халық салымдарының құрылымында теңгедегі депозиттер 2073,9 млрд. теңгеге дейін 1,3%-ға төмендеді, шетел валютасындағы депозиттер 1635,0 млрд. теңгеге дейін 2,1%-ға көтерілді. Халық салымдарының құрамында теңгедегі депозиттердің үлес салмағы бір айда 56,8%-дан 55,9%-ға дейін төмендеді.

2013 жылғы тамызда мерзімді депозиттер 6815,0 млрд. теңгеге дейін 2,5%-ға ұлғайды. Мерзімді депозиттердің құрамында теңгемен депозиттер 4062,0 млрд. теңгеге дейін 2,0%-ға артты, шетел валютасымен депозиттер 2752,9 млрд. теңгеге дейін 3,2%-ға ұлғайды.

2013 жылғы тамызда банктік емес заңды тұлғалардың теңгемен мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 4,4% (2013 жылғы шілдеде – 3,5%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 6,7% (6,5%) болды.

8. Кредит нарығы

Банктердің экономиканы кредиттеуінің жалпы көлемі 2013 жылғы тамызда 10782,8 млрд. теңгені құрап, 0,7% өсті (жылдың басынан бері өсім 8,3%).

Ұлттық валютадағы кредиттердің көлемі 7612,6 млрд. теңгеге дейін 1,0%-ға ұлғайды (жылдың басынан бері өсім 8,1%), шетел валютасындағы кредит көлемі 3170,2 млрд. теңгеге дейін 0,1%-ға төмендеді (жылдың басынан бері өсім 8,7%). Теңгедегі кредиттердің үлес салмағы бір айда 70,4%-дан 70,6%-ға дейін ұлғайды.

Ұзақ мерзімді кредиттеу 2013 жылғы тамызда 8814,2 млрд. теңгені құрап, 1,0%-ға көтерілді, қысқа мерзімді кредиттеу 1968,6 млрд. теңгеге дейін 0,8%-ға төмендеді. Ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы бір айда 81,5%-дан 81,7%-ға дейін ұлғайды.

Заңды тұлғаларға берілген кредиттердің көлемі 2013 жылғы тамызда 7412,8 млрд. теңгеге дейін 0,4%-ға артты, жеке тұлғаларға кредиттер 3370,0 млрд. теңгеге дейін 1,5%-ға ұлғайды. Жеке тұлғаларға берілген кредиттердің үлес салмағы бір айда 31,0%-дан 31,3%-ға дейін ұлғайды.

Шағын кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеу 2013 жылғы тамызда 1462,6 млрд. теңгеге дейін 0,2%-ға артты (жылдың басынан бастап өсім 3,6%), бұл экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 13,6%-ын құрайды.

Салалар бойынша банктердің экономикаға кредиттерінің анағұрлым айтарлықтай сомасы саудаға (жалпы көлемдегі үлесі – 19,4%), құрылысқа (13,0%), өнеркәсіпке (11,9%), көлікке (3,3%) және ауыл шаруашылығына (3,1%) тиесілі.

2013 жылғы тамызда банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютада берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 10,9% (2013 жылғы шілдеде – 10,4%), жеке тұлғаларға – 20,1% (19,6%) болды.